

ሓቅታት ብዛዕባ ማእዘር መሠንቆ፡ ገብረጻድቕ ወልደዮሐንስ

አብራሃም ብርሃነ 06-22-17

አብ ምድረ-ሐበሻን አብ ገለ-ገለ ሃገራትን፡ካብ ባህላዊ መሳርሒ መ-ዚቃ መሠንቆ ወይ ከአ ጭራ-ዋጣ አዚያ ግንንቲ እያ።እንተኮነ፡መሠንቆ ባህላዊ ጽዕንቶ ዝሰረቱ እልቢ ዘይብሉ ዕንቅፋትን ተቋውሞን ንዘመናት አተኣናጊዳ እያ።አብ ገለ ከባቢታት ምድረ-ሐበሻ ስጋብ ሎሚ ጨሪሱ መሠንቆ ምጽዋት ከም ነውሪ ዝቐጸረሉ ኩነታትቶ ዘሎ።አብ ገለ ቦታታት ከአ ምስ ዕንቅፋት ጸቕቲን ብድሆታትን፡ጽቡቕ መሰረት ዝሓዙ ሰራሕቲ፡ወረብትን ተጻወትን ፈሪዮም እዮም።

አዝመርቲ ዝሓለፍዎ ተነጽሎን ዘጋጥሞም ዚነበረ እልቢ ዘይብሉ ብድሆታት ካልእ ግዜ ናብ አንበብቲ ዚቐርብ ኮይኑ ንሎሚ ግና አብ ቐንዲ ወራይና ኪምለስ።

መሠንቆ ወይ ጭራ ዋጣ ክለዓል ከሎ፡አብዚ ዚሓለፈ ፍርቂ-ዘመን ስም ትእምርታዊ መዘቐኛ ገብረጻድቕ ወልደዮሐንስ ኪጽዋዕ ንቡር መስርሕቶ።ገብረጻድቕ፡ወርሒ መስከረም 1973 ካብዛ ዓለም፡ አብ መበል ዕሥራን ሸሞንተን ዕድሚኡ፡ ካብ ዚፍለይ ብዛዕብኡ ብዙሕ ይዝረብ እዩ።ብተወሳኺውን፡አብ ዚተፈላለዩ ማዕከናት ዜና ከም እኒ ሬድዮ ጣብያታት፡መጽሔታት፡ጋዜጣታት፡መደበራት ቴሌቪዥንን ኮነ አብ ዚተፈላለዩ መጽሓፍትን ይጸሓፍን ይዝረብን እዩ።

እንተኮነ፡አብቲ ዝቃላሕ ኮነ አብቲ ዚዝርጋሕ ትሕዝቶታትን ጽሑፋትን፡ጌጋታት ከጋጥሙ ዚነበረን ዘሎን እኚተኮነ ኪደጋግገም ከሎ፡ ከምቲ “ሓዕት ኪደጋግገም ከሎ ሓቂ ይመስል” ዚበሃል፡ነቲ ናይ ቐረባ እዋን ታሪኽ አርካን ስነ-ጥበበኛ፡ኺድውኖን ወ ነቲ ብፍላጥ ይኹን ብዘይ-ፍላጥ ዘጋጥም ዘሎ ሃንፋት፡ምስ ገለ ብጮት ብምኃን፡ አብ ምእራሙ ገለ አበርኽቶ ኪንገብር ከም ሓሳብ ተላዒሉ ነይሩ፡ግና እቲ ስራሕ አዚዩ በዳህን አድካምን ብምንባሩ ብዚተፈላለዩ ምኽኒያት፡ አብ ታተ ከሎ ኪቐጽሉ ኣይከአሉን።ጸሓፊ እዚ ጽሑፍ፡ብዓቕሙ ገለ እጃም ኪገበር ኣለኒ፡ካብ ዚብል ተበግሶ፡ሒለት ኪብል ካብ ዚጅምር፡እንሆ ልዕሊ 2 ዓመት ብስሩዕ ካብ ዚጅምሮ፡አቐጺሩ እንሆ።

አብዚ ዚተገብረ መጽናዕቲ፡ምንምኃ አዚዩ አድካምን ፈታንን ተኮነ ብሓገዝ ኹሉ ዚኸእል እግዚአብሔርን ግዱሳት ወልቐሰባትን ዚተበጽሑ ደረጃ ሓደ ስጉምቲ ንቐድሚትዮ ዚብል እምንቶ ኣሎ።አብዚ ልዕሊ ኸልተ ዓመት ብቐጥታ ይኹን ብተዘዋወሪ፡ብአካል ይኹን ብመራኸቢታት፡ብሕቶን መልስን ይኹን ብመልኸዕ ወግዒ ንዚተሳተፍኹም ልዕሊ አርባዕተ-ሚእቲ [400] ግዱሳት ወኸፋት፡ካብ ልቢ ኤመስግነኩም እፈቱ።

እቶም ምንም ንዘይትድጉፋኒ፡ብሎሚ ጽባሕ ብምምልላስ ግዜን ጉልበተይን ንከንቱ ዜባከንኩም፡ገለ ‘ሓለፍቲ’ ገለ ገለ ትካላት፡ሳላኹም ጽንዓት ተዓጢቐ፡ብኒሕን ሓቦን ኪሰርሕ ስለዚገበርኩምኒ’ውን ኤመስግነኩም።

ኸቡራት አንበብቲ፡አብዛ ሓጻር ጽሕፍቲ፡ብዛዕባ ጉድሳት ምንጭታተይን መወኸሲታተይን እዚ እኹልዮ።አብ ዚመጽእ ነቶም ፍቓደኛታት ዚኮኑ ኪገልጸም እዩ።እምበኣር እቲ ዚርዚር ኣየነይቲ ሬድዮ እንታይ ቢላ አመሓላሊፋ፡ አበናይ መጽሔት ወይ ጋዜጣ ብዛዕባ አርካን ስነ ጥበበኛ ጉጉይ ሓበሬታ ፅሒፋ፡ንግዚኡ ንጎኒ ጎሲና፡ናብቲ ዋና ቐውም-ነገር ኪእረም ዘለዎ ምእታው ተመራጺዮ።እቲምንታይ፡ንሰብ ናቱ ኪንህቦ ታሪካዊ ግዴታና እዩ።ትኸኸለኛ ታሪኽ ኪፀሓፍ ኣለዎዮ፡እቲ ዓንኳር ጉዳይ እምበር ሓደ ነቲ ሓደ ኺወቐስ ወይ ኺነቐፍ ኣይኮነን ሕመረቱ።

አብ ሓደ እዋን፡ጠበቓ ሓቂ ዚኮኑ ጥሒሻ-ሙሑር ነጋድራስ ገ/ሕይወት ባይከዳኝ፡”ፍልጠት ታሪኽ

ጠቅሚ ዜገኛውን፡ሓቂ ዜሓዘ ምስ ዜገኛውን ጥራይ'ዩ።ሓቅነት ዜሓዘ ታሪኽ ምዕሓፍ ከአ፡ቐሊል ጉዳይ ኣይኮነን።” ኪብሉ ዚጸሓፍዎ ረዚን መልእኽቲ፡ንልቢ ዘለዎ ዕዳ ሕልና'ዩ፡ ንኹልና ንሓቅነት ኪንተግህ፡ ኪንግይን ዚምሕጸን ሓደራ'ዩ ዜብል ጽኑዕ እምንቶ ኣለኒ።

እሞደአ፡ናብ ጉዳይ ማእዘር መሠንቆ ምስ እንምለስ፡ገብረጻድቕ ወልደዮሓንስ፡ ኣባል ማ.ት.አ ከምዚነበረ ዚዘረብ ወይ ዚጸሓፍ ጽሑፋት ጌጋዮ።ግና ከም ንፉዕ ኣዝማሪ ጭርኡ ሓዙ ኣብ መድረኽ ኣዳራሽ ማ.ት.አ ግሩም ጸወታ ይጸወት ከምዚነበረ ተዘኸሮ ብዙሓት እዩ።ንሱ ንመጀመርታ ዚተጸምበራ ጉጅለ ሙዚቃ፡ኣብ ባጽዕ ዚነበረት ጉጅለ ሙዚቃ፡ሓይሊ-ባሕሪ እዩ።እዚ ከአ፡ኣብ መወዳእታ 1950ታት ብደገፍ ሓትኑ ወይዘሮ ንግስቲ ጋረድ እዩ።ነዛ ባንድ ብጸቅጥን ሕጫጨን፡ ናይቲ ግዜ ብጮቱ ዚነበሩ፡ብቕልጡፍ እናተሃንፈጸ ጠንጢንዎ ናብ ኣሥመራ ተግዚሩ'ዩ።

ንገብረጻድቕ፡ኣብ መጀመርታ 1950ታት፡ብፍላይ ኣብ ግዜ ሕድግለነ ዘይብሉ ወራር ባርኖስ ኣብ ዘስዓቦ፡ከቢድ ማሕበረ-ቐጠባዊ ቐልውላው፡ኣብ ዓመተ 1951 ኣቆጸጽራ ዘመነ ኣበሻ፡ ኣሰራርሓ፡ኣተሓሕዛን ኣወቃቕዓን ዘስተምሃሮ መምህር ተነይሩ፡ኣፋዊት ገጣሚትን ወናም ተለሃይትን ኸብርቲ ወላዲቱ ወይዘሮ ኣወጣሽ ጋረድ እዩን።ናይዚ ሕያው ምስኸር ኸአ፡ኣብ ከተማ ኣዲስ ኣበባ ዘለዎ ክልተ ሓትነታቱን ጎረባብቱን ዚምስኸርዎ እዩ።

ኣደ ገብረጻድቕ ናብ እሕሰኣ ኩነ ማሪያም-ሸዊቶ ወይውን ናብ ኣሥመራ እንኪገሻ ከለዎ፡እናገጠማን እናደረፋን ስለዚኸዳ፡ኣብ መገዲ ኸንነፈን ዘይህንጠየይን ሰብ ዳርጋ ኣይነብረን።

ንገብረጻድቕ፡ ‘ጻድቕይ’ ዚብል መጻውዒ ስም፡ኣብ ከተማ ኣሥመራ ብፈተውቱን ኣድነቅቱን ከም ዚወጸ ዚጸሓፍ ጽሑፋት ትክክል ኣይኮነን።እንታይ ደአ፡ወላዲ ኣቡኡ ልቢ ከይገበረ ስለዝሞቱ፡ምእላይ ስድራ-ቤት ኣብ ዝባነን ዝተጸዕነ እምበይተይ ኣወጣሽ፡ “ጻድቕይ! ጻድቕይ መዓረይ።” ወዘተ እናበላ፡ነታ ጻድቕይ ትብል መጻውዒ ነቲ ምእዙዝ ወደን ከምዝሰየምኦ'ዩ እቲ ሓቂ።ድሕሪ ወላዲት ኣዲኡ ‘ጻድቕይ’ ዚብል ምስ ረኸበ ከአ፡ናብ ኣሥመራ 7 ዓመት ዚኸውን ጸኒሑ'ዩ ከይዱ።

ኣብ ሓደ ሬድዮ ጣብያ፡ “እዚ ደራፋይ መን'ዩ።” ኣብ ዚብል ተፈታዊ መደብ ድሕሪ ስም ገብረጻድቕ ደጋጊሙ ብተከታተልቲ ምስ ተረቐሐ ሓደ ገዲም ከያኒ፡ ናብ ስትድዮ ደዊሉ፡”ገብረጻድቕ ወራድዎ ደይ ገዛ-ገዛ እናኸደ ጭራ-ዋጣ ጥራይ ዚጸወት ዚነበረ-ቐልዓ'ዩ ነይሩ።ወዘተ” ዚብሎ ዚንቡዕ ስእሊ ወይ ሓበሬታ፡ነዚ ሓድሽ ወለዶ ብመጠኑ ጌጋ ስእሊ ኣብ ምሕዳር ተራ ኣለዎ'ዩ።

እንተኮነ፡ገብረጻድቕ ወልደዮሓንስ በተን ክልተ ወይ ሠለስተ ዚኮነ ደርፍታት ዋንነት ደራሲኣን ብዕሊ ዘይተረጋገጸ ዚዕየር ከያኒ ኣይኮነን ዚብል መርገጺ ኣለኒ።ነዚ ከአ፡ሓደው ታሪኽ ሙዚቓን ግጥምን ኣብ ምድራ-ሓበሻ ናተይ ናትካ ዘይነበሮ ፍጻሜ፡ስጋይ ስጋካ ዝሕመረቱ ምንባሩ ኣብዚ ዓውዲ ንዚተመራመረሉን ንዚተፈላለዩ ቤተ-ሠብ ስነ ጥበብ ዚሃብዎ ምስኸርነት ዚሰምዓን ርዱእ ነገር እዩ።

ኣብ ብዙሓት ጠቢባን ስጋብ ኣብ 1979 መንቋሕቋሕታ መሰል ዋንነት ዚርከብ፡ ናይ ግጥምን ዜማን ዋንነት፡ኣድሂቡ ናተይ ናትካ ዚብል ባህልን ባህርን ዳርጋ ከምዘይነበረ፡ምርምራትን መጽናዕታትን ዘርጋገጽዎ'ዩ። ኣብዚ ሎሚ ኮይኑ ንመጽናዕቲ ኣብ ዚድህሰሰሉ ኣጋጣሚ'ውን ብሕይወት ንዘየለዉ ከየንቲ ስርሓውቶም ናተይ'ዩ ዚብሉ ተራእዮም እዮም።

ብተወሳኺ'ውን፡ኣብ ሓደ ካሴት ብእኩብ ናይ እገለን-እገለን ስርሓውቲ እዩ ተባሂሉ ኣብ ልዕሊ ገበር ካሴታት ዚጸሓፍ ዚነበረ፡ ብግልጺ ኣየናይ ስራሕ ናይ መን ዚብል ዘይፈልይ ኮይኑ ከምዚተረኸበ ሓደ መርኣያ እዩ።ብዙሓት ድምጻውያን ተኮነ እገለ ሂቡኒ ከይበሉ ብምሕላፎም ብዙሕ ከሰሓሕብ ምዕሓብ ንቡር ኮይኑ ኣሎ።

ገብረጻድቕ፡ዓሠርተ ሓደ መሳርሒ ሙዚቓ ሕርሕራይ ገቢሩ ዚጸወት፡ሃብሮም ድምጻዊ፡ወራቢ፡ገጣምን ዘያምን ኮነ መራሕን ኣሰልጣንን ሙዚቃን ኣደራርፍን ኮይኑ፡ ኣብ ንኡስ

ዕድሜኡ ከም-ዚተኮልፈ ዘይተአደነ ምስክራት ዚተረክቦ'ዩ። ብሓንቲ ጭራን ንሓንቲ ዚአውታራ መሳርሒት ሙዚቃን፣ ከም ሓንቲ ባንድ ገይሩ ዚተጻወተ እንኮን ቐላስንዩ ዕጹብ ድንቂ ስነ ጥበበኛ ከምዚነበረ፡አብ መጽናዕተይ ከረጋግጸ ኪኢል እዩ።

ጋሽ ኣብራሃምን ኮለኔል ፍስሃን ዚተብሃሉ ከየንቲ ኣብ ናይ ባዕሎም መጽናዕቲ፡ ነዚ ሓሳብ ዚርዕም ሓበሬታ ከምዘለዎም ኩነ “ሊቀ ሊቃውንቲ ሙዚቀኛን፣ ኣብዘይ ግዜኡ ተፈጠሩ፡አብ-ዘይ ግዜኡ ዚሓለፈ ከያኒ” ም’ኳኑ ዓሚ ኣብ ዚተወከሰኹሎም ኣጋጣሚ ከረጋግጸ ኪኢል እዩ። ፀሓፊ፡ኮለኔል እያሱ መንገሻ ዝገብሮ ዘሎ መጽናዕቲ’ውን ነዚ ሓሳብ ዝርዕምን ብሰፊሕ ታሪኽ ጸድቐይ ዚድህስስን ዚብል እምንቶ ኣለኒ። ዶክተር ሙላቱ ኣስታጥቄ ተኮነ ፍሉይ ክእለትን ምልክትን ጸድቐይ ኣብ ወግዕና ኣልዒሉ ኣይጸግቦንዩ።

ኣብ ሓደ ጽሑፊይ፡ገብረጸድኸኸ ወላድ ከምዚወለደ ዓሚ ገለጸ ነይረ’ዩ። ግና ገና ዚተፈላለያ ጣብያታት ኣይወለደን። ሓድጊ ዚበሃል ኣይሓደገን ኪብላ ስጋብ እዚ ግዜ የቐልሓ ኣለዎ። ጸሓፍቲ ኸኣ ይጽሕፉ ኣለዉ እዮም። ስለዚ፡ነቲ ኣብ መዕቕቢ ስደተኛታት ሕንጻጽ፡ ኣቤል ተከስተ ዚተብሃለ ወዲ ንሉ ዘሎ ምግላጽ እኩል መርትዖ’ዩ። እቲ ሓደ ወዲ ሌሊን ንል ከኣ፡ ኣብ ቐሰየንቲ፡ሸካ ወዲ ብስራት-መንደፊራ ምስ ወላዲ ኣቡኡ ተከስተ ፍስሃ መግሾ ዚተብሃለ ወዲ ወደም ንደጊያት መግሾ እነብር ኣሎ።

ኣብ ከተማ ኣሥመራ፡አብ ወርሒ ጥሪ፡1967 ብዝተልዓለ ዕግርግር፡ ብዙሓት ነናብ ትውልዲ ዓደም ኩነታት፡ ሓዲኡ ስጋብ ዚኸውን እግረይ ኣውጽእኒ ይብሉ ነይሮም። ገብረጸድኸኸ ኸኣ፡ ምስ ሰውእ ተጋዳላይ ሙሴ ተኸለ ንመጨረሻታ ግዜ ኣብ ሓድሽ ዓዲ ከባቢ ሚድሚዶ ተራኪቦም። ኣብ ጅቡ’ኡ 10 ኸቐርሺ ጥራይ ሒዙ ምንባሩ ኣብታ ወርሒ መታሕድርቱ ዚነበሩ እዚኸኸ እዮም። ኣብታ ካብ ኣሥመራ ዚተበገሰት ተሳፊሩላ ዚነበረ መኪና እኒ ኮመዲያን መምህር ሰሎሞን ገብረዝጋብሔር፡ወይዘሮ ገርግስ በዓልቲ ኣሕሰኣን ወዘተን ነይሮም እዮም።

ዕድል ዘይገበረ፡ገብረጸድኸኸ ኣብ መረብ ተታሒዙ፡ልዕሊ ዓመትን ገለ ኣዋርሕን ተኣሲሩ እዩ። ኣብ 1968 ዳግማይ ትንሳኤ ምስ ሓለፈ ድሕሪ ገለ መዓልታት ብዋሕስ ኣቶ ዓብዱ ኢብራሂም ነጋሽ ተፈቲሑ። እቲ ማእሰርቲ፡ ኣብ ሕይወቱ ከቢድ ጸኸቲ ፈጠርሉ እዩ። ባዕላዊ ተነጽሎን ጸኸትን ብምሕዳሩ ኮነ ብዋሕስ ብምልቓቕ ኸኣ፡ካብ ፖለቲካ ክርሕቅ ዘይገበሮ ፈተነ ኣይነበረን። ኣብዚ ከምዚ ኩነታት እንከሎ፡ተቐባሽ ዚተብሃለት ወይዘሪት ኣፍቂሩ፡ብሓለንጊ ፍቕሪ ይሳቐይ ነበረ።

ኣብ ልዕሊ ወይዘሪት ተቐባሽ ዚነበሮ ፍቕሪ ከኣ፡”ወይዘሪት ተቐባሽ ኪሕሎ!” ኪብል ደርፊ ኣውጺኡላ፡መንእሰያት እናተቐባበሉ ይደርፍዎ ነበሩ። ኣዚያ ህብብቲ እናኮነት ኣብ ዝመጸትሉ እዋን ከኣ፡ ኣባላት ስርዒትን ንቐልሲ ዝበራበሩ ዚነበሩ መንእሰያትን፡ነታ ‘ወይዘሪት ተቐባሽ ኪሕሎ’፡ ኪብል ዚደረፈላ፡ናብ “ወይዘሪት ትግራይ ኪሕሎ” ቐይሮም ሕዝቢ ኸለዓዓል ዕዙዝ ግደ ከዚገበረት ብርክት ዚበሉ መንእሰያት እቲ ግዜ ዚዝኸርዎ ሓያል ትዝታ እዩ።

ኣነውን ነታ፡
“ወሸን ቐንጅና ቐናኖየ
ወሸን ቐንጅና ቐናኖየ
ወይዘሪት ተቐባሽ ኪሕሎ
ኣይንሳ እንድያ ንል ዓደይ
ናተይ ሕይወተይ።”

ኸብል ዚደረፈላ፡ቐያሕ ጽብቕቲ ንል ኣኸሱም፡ካብ ዓድዋ ናብ ዓዳ ኣኸሱም ከይዳ እያ ዚብል ካብ ወይዘሮ ኪዳን ሓበሬታ ምስ ሰማዕኩ፡ዓሚ ኣብ ከተማ ኣኸሱም፡ምሉእ ምዕልቲ ኸደልያ ውዒለ እዩ። እተን ምሳይ ንወይዘሮ ተቐባሽ ከዳልያ ዋኒን ገዲፊን ክኮላ ዚወግላ ኣዴታት ኣኸሱም ምስጋናይ ወሰን የብሉን። ተቐባሽ ትረከብ ኢልና ስም ተቐባሽ ኣልዒልና ኣብ ንሓተሉ ናብ ሠለስተ እንዳ ተቐባሽ ዚበሃላ ወሲዶሙና እዮም። እንተኮነ ኣብ 1968-69 ኣብ ከተማ ዓድዋ ዚተቐመጣ ብዘይም’ኳነን

ድኻም ጥራይ ኮይና ተረፍና። ኒሕና ሓቦን እተን ዝሰንያኒ ዚነበራ ኣንስቲ ርእየ ተስፋይ በሪኹ፡ንተቐባሽ ኪረኸባ ዚነበረኒ ባህጊ፡ ኣብ ሓደ መዓልቲ ኺሰሚር ከምዚይኸእል ተረዲኡኒ፡ ነቶም ዝሓገዙኒ ኩሎም ብልቢ ኣመስጊነ ተፋኒየዮም እየ። ኣብ ከተማ ኣኸሱም ትነብሩ ግና ተስፋ እገብር ንወይዘሮ ተቐባሽ ኺትረኸብዎ እሞ ታሪኽ መታን መሊኡ ኺሰነድ ኺብል እፈቱ።

ገብረጻድኛ፡ ኣብ ሕይወቱ ሳላ፡ በሃራት ሙዚቕኛታት እኒ ኣቦ ባህላዊ ጭራ-ዋጣ ገብረጻድኛ ገብረሚካኤል፤ እኒ መምህር ስዮም ወልደማሪያም፤ እኒ ማየስትሮ ኡምበርቶ ባርቡይ፤ እኒ መምህር ፍስሃ ኣረጋይ፤ እኒ ኣርካን ጠቢብ የማነ ባሪያን ካልኦትን ስኒትን ዕልን ሙዚቓ ኣብ ደሙ ተዋሃሂድዎዮ። ኣብ መፋርኛ 1950ታት ንፈለማ፡ ኣብ መርዓ ሓደ ኣድናቂኡ ጆሃር ዚተብሃለ 'ኣስላማይ'፡ ኣብዚ ግዜ እዚ ወዲ 80ታት ዘለዉ፡ ኣብ ዓድዋ ምስ ተጻወተ። ዝንኡ ናብ ሽረ ብቐልጡፍ ኸደ።

ኣብ ሽረ፡ ኣብ ሓደ መርዓ ተዓዲሙ ምስ ኸደ፡ ስኒት ሙዚቓ ምሕላው ኣብ መንፈሱ ኪሰርጽ ፈሊሙ ዚነበረ ገብረጻድኛ፡ ስኒት ወቓዕቲ ኸበሮ ብዘበላሸውሉ፡ ተቐጠዑ ደው ኣበሎ ኣብ ሞንጎ ጸወታ፤ እዚ ዘናደዶም ኸኣ፡ ንጭርኡ በቲኮም ሰይሮሙሉ። ንዑዑውን ወቐዶም ኣባረርዎ። በዚ ከኣ፡ ብልቡ ሓዚኑ፡ ዚተሰብረ ልቡ ሓዚኑ፡ ካብ ሽረ ኪወጽእ እንከሎ ክቦ ደርቢዮላ ከምዚወጸ ብዙሓት ይዝኸርዎ እዮም። ነታ ጭራዋጣ፡ ኣስላሞም ክርስትያኖም ኮታ ኩሎም ጎረባብቲ ኣዋጺኦም ዚተዓደገት ብምንባራ፡ ሚሒር ስምዒቱ ልዕሊ ንቡር ተጎዲኡዮ።

እቲ ምንታይ እተን ሰለስተ ንቐርሻን ገለን ብከመይ ከምዚተረኸባን ናብ ፈረስ-ማይ ሕምባሻ ሰኒቐን ካብ እንዳባ ኪዳነ፡ ዚዓደጋሉ ወላዲት ኣዲኡ ቐለል ጉዳይ ኣይነበረን። በዚዮ ከኣ ኣውያትን ሚላትን ዚፈጠረሉ!

ኣብ 1968 ድሕሪ ካብ ቤት ማእሰርቲ ምልቓቕ፡ ኣብ ራማ ኣብ ሓደ ወራይ ጭራ ኺጸወተሎም፡ ኣብ እንዳ መድሓኔ ዓለም ሰብ ወራይ መጺኦም ወዕል ብ100 ንቐርሻ ኣሲሮም ከዱ። ኣብ ራማ ተኮነ፡ ከምቲ ኣብ ሽረ ዘጋጠሞ፡ ስኒት ሙዚቃ ደጋጊሞም ኣበላሸዮሙሉ። ብንዴት ጸወታ ደው ኣበሎ። በዚ ዚተቐጥዑ ሰብ ወራይን ደቂ ዓድን ወቐዕዎ፡ ደግሲ ሽረ ኮይኑም ከኣ፡ ብዕድሉ ኣማረረ። ተኸዚ ሓደረ። መመላእታ ሰሙን ዚኸውን ኸኣ ሓርቐቱ ካብ ልቡ ኪወጸሉ ኣይኸእለን። ጸሊም ስረ ምልባስን ጸሊም ሳእንን ምውዳይን ዚፈቱ ዚነበረ ጻድቕይ፡ ኣብ ሩባ ኪዳኑ ኣናሓጸበ፡ ተኸዚ ይውዕል ምንባሩ መቐርብ ይዝኸርዎ እዮም።

ኣብ ከተማ ኣሥመራ ተኮነ፡ ደገፍቲ ኣከለን ካልኦትን ንጋንታ ሓማሴን ደጋፊ ኮይኑ ብዚገበሮ ዚነበረ ደገፋት፡ ኪወቐዕዎን ኺሰሃልዎን እናሻዕ ይህንደዱ ነይሮም እዮም። ሓደ መዓልቲ ተኮነ ንበይኑ ኣብ መገዲ ረኺቦም፡ ሕርሕራይ ገይሮም ከምዚወቐዕዎ ዚዚኸሩ ገዳይም ተጻወቲ ኩዕሶ ኣለዉ እዮም።

ጻድቕይ፡ ንመጀመርታ ግዜ ዕዮ ኣዝማሪነት እናዞረ ብዕሊ ዝፈለመሉ፡ ኣብ 1955 እዩ። ንቐድሚኡ ኣብ ሓይማኖታውን ሃገራዊ በዓላትን ወርጠበታት ኣምራሑ ይፈተትን ነበረ። ኣብ ወርሓት ቐውዕን፡ ሓጋይን 1955 ኣብ ፈቐዶ እንዳ ስዋታትን እንዳ ባራትን መሠንቆ ኪጸወት እንከሎ፡ “ኺድ ንየው! ኪድ፡ ኪድ... ኣይትረብሸና ወዘተ” ዳርጋ እንተብሃለ ይሸደድን ይቆናጸብን ነይሩ እዩ። እዚ መስርሕ ምቕንጻብ ከኣ ብገለ ብሕይወት ዘለዉ፡ ኣዝመርቲ ከይተረፈ ይግበረሉ ነበረ።

በቲ ዝወረዶ ምቕንጻብ ተተንኺፉ፡ ኣብ ሕንጻት ቤት ትምህርቲ ንግስተ ሳባ መዓልታዊ ስራሕ 'ሚነዋለ' ተዋፊሮም ዚነበሩ ኣሕዋቱ፡ ኣብ ምሕጋዝ ኪነጥፍ ጀሚሩ ነይሩዮ። እንተኮነ፡ ፀሓይ ወጺኦ፡ ማእዘር መሠንቆ ሓንሳብን ንሓዋሩን ዚበረቐትሉ፡ ኣብ ኸረምቲ እታ ዓመት፡ ኣብ ኮንጎ ዘሚቶም ዚነበሩ ኣባላት ሠራዊት፡ ኣብ እንዳ ወይዘሮ ታዘዝ እንዳ ሜስ፡ ብቋንቋ ትግርኛን ኣምሓርኛን ገቢሩ ንወዕለቶምን ጅግንነቶምን ብዘሞግስ ፍኖት ብዝተጻወተ፡ ሓሲብዎን ርእይዎን ከቶ ዘይፈልጥ ሽልማት ኪጎናጸፍ ኪኣለ። እዚ ከኣ ኣብ ጉዕዞ ሕየቱ ቐላሲ ኮይንዎ እዩ።

ንመጀመርታ ግዜ ኣብ ስቲዲዮ ሬድዮ ጣብያ፡ ንገብረጻድኛ ዝቐረጸ፡ እቲ ሙዑት ጋዜጠኛ ኣርኣዖ በላይዮ። ኣብ በዓል ስርዓተ ዕርገት ምስ መምሃራን ንግስተ ሳባ ናብ እምባ ሶሎዳ ብሞይኡ ዚደየበ

ሙዚቆችን በዓል ጭራ ጻድቆቻቸው። ንፈለግ ግዜ ንሓደ ፈረንጂ አብ ከተማ ባጽዕ፡ፍርቅ-ዘመን ይገብር፡ ብገባ ችርሻ ጭራ ዚሸጠ ንሱ እዩ። እቲ ፈረንጂ አጸዋውታ ገብረጻድቅ ርእዩ፡ሚሒር ተመሲጦ ብቐሊሊ ዚመልካ ወይ ዚኸእላ መሲልዎ ዓዲግዋ ብምንባሩ፡ አፋፍኖት ዘይተመጠወ፡ ኢደ- እግሪ ከምዘይብሉ ብዚተግዘቦ ኸአ፡ ሰባቢሩ ነታ ጭራ ናብ ባሕሪ ከምዚደርበዎ፡ ብአካል አብቲ ቦታ ዚነበሩ 50 ዓመት ንድሕሪት ተመሊሾም ዚዝኸርዎዩ።

ንጉሥ ኃይለስላሴ 'ጃንሆይ'፡ ንስነ ጥበባውያን ብሓፈሻ ብፍላይ ከአ ንባህላዊ ሙዚቃ ተጻወትን ፍሉይ ድምጺ ዚነበሮምን፡ አብ ዚገብርዎ ዚነበሩ ምብርታዕን ምሕብራብን፡ ድሕሪ ገብረጻድቅ ገበረሚካኤል፡አደ ንጉሠ ዮሐንስ 'የሓንሰይ'፡ መሓመድ ጀማል ሞሃ፡ኤልያስ መስመር፡ይርጋ ዱባለ፡ጌታ- መሳይ አበበን ወዘተን አለዉ ዚበሃሉ አዝመርቲ፡ ስዒቡ ኩተቴ ገብረጻድቅ፡ አብ ንግደት አስተርዮ ማሪያም፡ ልቢ ንጉሥ፡ ሞኳንትን ለዑላትን ዝማረኸ፡ በሃር ሙዚቆችን ምንባሩ ሰራሕተኛታት ቤት መንግስትን ነጋዲያን ዚዝኸርዎዩ።

ገብረጻድቅ፡ ኩትር ናይ ፊልሚ ምርኣይ ፍቕሪ ብንኡሱዮ ሓዲርዎ። ነታ ንሱ ጭራ-ዋጣ መጀመርታ ግዜ ኪዕለም ከሎ፡ ዚተሰርሐት ፊልሚ 'ማዘር ኢንዲያ' ኸቱቱር ፍቕሪ ነበሮ። አብዚሓ መንእሰያት እቲ እዋን ብፍላይ ደቂ አሥመራ፡ አብ ልዕሊ ፍልሚ 'ማዘር ኢንዲያ' ሓለፋ ተመስጦን ባህጊ ምርኣይን ብምሕዳሮም ደጋጊሞም ይርእይዎ ነይሮም እዮም። ገብረጻድቅ ካብቶም ብብዝሒ ነታ ፊልሚ ዚረ'አይዎ ሓደ ብምንባሩ፡ አብ አዳራሽ ሲነማታት ከተማ አሥመራ እናዞረ ዳርጋ ምርኣይ ዕግበት ሲኢንሉ-ሲ፡ ናብ ባጽዕ ከይዱ'ውን ይርእይ ምንባሩ፡ ማዕረ ኸንደይ፡ አብ ደም ሰራውሩ አእትይዎ ምንባሩ መርኣዮዩ።

ነዚ'ዮውን አብ ከተማ አሥመራ፡ ከተማ ባጽዕ፡ አብ ከተማ ዓዲ-ግራትን ንደርፊ 'ማዘር ኢንዲያ' ብመሠንቆ ኸእወት ከሎ፡ ዚተግዘብዎ ሕንዳውያን መምሃራን ዚርንዛሕ ዚነበዑን ህርመት ልብታቶም ይዝመት ምንባሩ እኒ ድምጻዊ ሓጎስ ገ/ሕይወትን ካልኦት ሰብ ዕድመ ጸጋን ዘውኸዑካ እዮም።

ሓምሳ ዓመት ይገብር፡ አብ ሞንጎ እስራኤልን ገለ ሃገራት ዓረብን፡ አብ ዚተገብረ ኩናት፡ ፍልስጤማውያንን አይሁዳውያንን ስደተኛታት ናብ ምድረ-ሓበሻ መጸኢም ነይሮም እዮም። አብ ከተማታት ኤርትራን ትግራይን ተጻቂዎም አብ ዚነበሩሉ እዋን ብፍላይ አብ ከተማ አሥመራ፡ ከባቢ ማይ ጭሆት ብብዝሒ ምንባሮምን እኒ ገብረጻድቅን ካልኦትን ብሙዚቓ የዘናግዕዎም ነበሩ።

“አበይ ሓዲርኺ ሰንበትዮ፤
ናብ ሰኒ ዘውገሐትዮ፤”

“እንታይ መንጻፎም፤
ኸሻ ዓጻጸፎም።” ወዘተን ደርፍታት ዉርይ አዝማሪ ደሳለ ገሰሰው ተወሲኸዎ ክለሃዩን ኪዘናግዑን የማስዩ ነበሩ።

ገብረጻድቅ፡ ሳላ ምልክት ሙዚቃን ተወፋይነቱን ምስ ብዙሓት ዓበይቲ ሰባት፡ መራሕቲ ሃይማኖት፡ ሙዚቆችታት፡ ፍሉጣት ድምጻውያን፡ ስፖርታውያን፡ ሰበ ስልጣን፡ ጋዜጠኛታትን መምሃራን ኪፋለዎ ዕድል ተራሕይዉሉ እዩ። ስሙ ልዕሊ መቓብሩ ከቢሩ ዚነበር ምኳኑ ሓወልቲ ስርሓውቱ እኩል ምስኸራት እዮም። ከም መጠን ንባህሊ አግኣዚያን ኸዓኸኸ ኮነ ሙዚቃ ትግርኛ ኪዓብይን ደርማስ አስተዋጽኦ ዚገበረ ከያኒ መጠን፡ እዚ ዚበሃል ቆላሕታ አይረከብን ዚብል ስምዕታ ሓሸከት አድነቕቲ ሙዚቃዮዩ።

ናይ ኸብሪ ደክትሬት ማዕረግ ይግበኦዮ ቢሎም ጸዓርዓር ዚብሉ ዉልቐሰባት ከምዘለዉ ፍሉጥዮ። ጸዕሮም ኸዕወት እምነይዮ። ግና ልዕሊ ናይ ኸብሪ ደግትሬት ምሃብን ምርካብን ዘገድስ ነገር ተሃለዮ፡ ታሪኹ ብአግባቡ ምስናድን ንዉልድ ወለዶ ኸሰጋገር ምግባር እቲ ዝዓበዩ ዕማም ኮይኑ ዚረኸብዎ ከአ ዉሑዳት አይኮኑን እዮም።

ከምቲ ብዙሓት ከየንቲ ዕድል ገደርም፡ስሞዲቶም፡ሓሳቦም ኮነ ድሕረ ባይትኦም፡አብ ማዕከናት ዜናን መፅሓፍትን ኸገልጹ ዕድል ዚረኽቡ፡አሃሚድካ ዕድል አይረከቡንዮ ዚብል ገምጋም አለኒ ከም ትዕዛብተይ።እንተኮነ ከምቲ ገዲም ህቡብ ድምጻዊ ጌታቸው ካሳ፡ አብ ሓደ መደበር ቱለቪዥን ቐረቡ፡ ካብ ናይ ኸብሪ ዶክተሬት ክረክብ ንላዕሊ፡ አብ ልዕሊ መቐብሪይ፡ “አርቲስት ጌታቸው ካሃ!” ተባሂሉ ክጸሓፍለይ ወሰን ዚይብሉ ሃንቓይይ ክብል ዚገለጸ ስሚዲቱ ዚሕልፎ ረዚን መልእኽቲ አለዎ እዩ።

እዚ ከአ ብወሕዱ ጌታቸው ካሃ መን እዩ፡ ሙዚቓ ብከመይ ጀሚርዎ፡ ድሕረባይታኡ ከመይ እዩ ዚብል ሓበሬታ ዕድል ገቢሩ፡ አብ ማዕከናት ብዙሓት ቐረቡ፡ታሪኹ ኸሰነድ በቁዑዮ።አብ ገብረጻድቕን ገለ ሓደትን ግና ብሕይወት ከለዉ እዚ አጋጣሚ አይተረኽቡን።አብ ሬድዮ አሥመራ ብዚተወሰነ መልኽዑ ድሕሪ ሞቱ ዚተሰነደ ነይሩዮ።ግና፡ አብ ግዜ ደርግን ኃይለስላሴ፡ አብ ሬድዮ አሥመራ ዚተቐርጹ ትሕዝቶታት ኪድመሰሱ ከምዚተገብሩ ዚግለጽ ሓበሬታት አለዉ እዮም።

እሞ ደአ ታሪኽ ገብረጻድቕን መስለቱን አርካናት ስነ ጥበበኛታት ይኹን ካልኦት ሰብ ዓቢ ወዕለት ሙሉራት ግዜ ኸይደ፡ብቐርቡይን ቐጥውን መገዲ ኸሰነድ ቐዳምነት ኪወሃዕ አለዎ እምበር ብናይ ኸብሪ ዶክተሬት ጥራይ ዚድምደም ወይ ኪድበስ፡ ምላሽ ታሪኻዊ ሓላፍነት ንዘይምስካም ዘስምዕ መስርሕ ይኸውን አሎ ዚብል ወቐሳታት ከስዕብ ንቡርዮ።

አማውታ ገብረጻድቕ ሓውሲ ጽንጽዎይ ኮይኑ ከም ዘሎ ፍሉጥዮ።ዚተፈላለዩ ሰባት፡ብፍላይ አብ ገለ-ገለ ትካላትን ዚዓዩ ሰባት፡ አብ መዳይ ሞትን አማውታን ገብረጻድቕ አይትሕተቱና ዚብል ምላሻም ብዙሕ ኪትሓስብ ዚገብር ምዃኑ ብቐሊሉ ተስተውዕሎ ነገርዮ።አብ ኩናት ኢትዮጵያን ኤርትራን፡አብ ማዕከናት ዜና ብዚነበረ ሓያል ኩናት ሕድሕድ፡'ድምጺ ሓፋሽ'፡ አብ ጉዳይ ሞትን አማውታን ገብረጻድቕ አድሃባ ዘቐለሐቶ መልእኽቲ፡ነቲ ጥርጣረን ሕሜትን ንሰማይ ኪዓርግ ግደ ከም ዚገብረ፡ካብ ዚተፈላለዩ ሰባት ትሰምዖ ነጥቢዮ።

ገለ-ገለ ጸሓፍቲ፡ቐታሊ ገብረጻድቕ እገለ ዚበሃል እዩ ኪብሉ ደፊሮም ዚጽሕፉ አለዉ እዮም።ግና ኪምርመርን ኪጽናዕን ዘለዎ ጉዳይዮ እምበር ብሃበ ተረኽቦ ኪትርዕሞ ዚገብር ብቐፅ ስነ ሞጎት ኮይኑ አይተረኽቡን።አብዚ ዚሓለፈ 35 ዓመታት ብዕሊ፡ አብ ጉዳይ አማውታኡ መግለጺ ዚሃበ የልቦን።

ገለ ጸሓፍቲ ታሪኽ ከአ፡ገብረጻድቕ ካብቶም ዚባዕለጉ አባላት ኪነት ሓደ ከምዚነበረ፡ምስ ሕንፍሽፍሽ አተሓሒዞም ናብ ካልእ ክፍሊ ብምምዳቡ ሕጉስ ብዘይምንባሩ ዚሰዓበ መቐይሮ ናብ ዘየድልይ አንፈት ከምዘምርሐ ይገልጹ እዮም።ብተወሳኺውን፡ ብዘይቐጥው አገባብ፡ ናብ ደምበ ደርጊ ወይ መንግስቲ ኢትዮጵያ ከምዚኸደ ዚገልጹ ተኮነ አለዉ እዮም።ብሓቂ ንገብረጻድቕ ጠንቐ ምክብላል ወይ ኪሰልም ዚቐሰሱ፡ ብጸወታዊ ርኽባትን ተሃመድትን ነገራት ድዩ፡መርትዖታት አለዉ፡ዶ፡ መምዘኒ ቐጥውነትን ዘይቐጥውነትን እንታይዮ።

ካልእ ኪስልም ዚገበሮ ምኽንያታት አይነበረንዮ፡ ሞት ዘይምለስ፡ጨኻን መስርሕ፡ሕጊ ተፈጥሮዮ።ግና ታሪኽ፡ታሪኽዮ።ታሪኽ ከአ ሓቂ ኸኸውን ከሎዮ ሕዝባዊ ተአማንነት ዚህልዎ ዚብል ጽኑዕ ባህጊን ስነ ፍልጠታዊ ሰረት ከምዘለዎ፡ድርሳነ-ማህደራት ይሕብሩ እዮም።

ዘሚዮዶ አይዘመወን አይኮነን 'ቲ ሕቶ...ወይ ከአ ባዕሊጉ'ዶ ወይካ አይባዕለገን ተኮይኑ 'ቲ ምኽንያት ከአ ከይዲ አተአላልዮን ዚተወስደ ስጉምቲ፡ዚግምትን ከመይ ነበረ ዚብል ሕቶ ከም ዘልዕል ብቐሊሉ ዘይስገር ነገርዮ።
ንሎሚ፡ አብ ታሪኽ ተወንጫፊ ወራቢ ከያኒ ገብረጻድቕ እዚ እኩልዮ።

ይቐጽል...